Бо втікачі з українських країн
Нам так, як слід про все оповістили
І йти тепер не можна на Москву.

КОШОВИЙ.

Се-ж хто такий козацтво напутив,
І спонука на вчинок соромицький?

1-й БУРЛАКА *(виступа вперед)*.

Се я й мої брати товариші,
Я підбивав, хоч не на злий учинок,
Бо вчинок мій є щирий по собі.
Я слугував під владою Мазепи.
А як до нас сердешний Петрик наш
Та обізвавсь із дужим завітанням,
Свій рідний край іти порятувать,
То я подавсь під прапо́р в нього стати
І ввесь той час, як Петрик був живим,
Я був єму в послузї вірній завше.
От через те і знаю добре я,
Що є таке за цяця той Мазепа,
Що вільний рух усякий забивав,
Лихій Москві на втіху та угоду,
Що загубив старого Палїя,
Що нас губив... та що про се казати!
Мазепі нам не треба віри йнять,
Щоб і самим в лабети не устряти.

КОЗАКИ (*гукають*).

Гаразд мовляв... не згода йти нам... нї! *(Галас.)*

КОШОВИЙ.

Так через те й не радиш Січі ти
І помагать у замірі Мазепи?
Що хитрий він, що лиха він робив,
Та що й тепер накоїть лиха може?
На се тобі нїчого не скажу,
Нехай само козацтво одмовляє. *(До козаків.)*
Так що, брати, чи згодні пак єсть,
Як і вперед, держати ваше слово,
Чи через те, що мовив сей козак,
Зламать єго бажаєте рішучо?

(Усї мовчать.)

1-й КОЗАК.

Не можем ми заводить спілки з ним.

2-й КОЗАК.

Не хочем з ним ні в-яку входить згоду!

КОШОВИЙ.

Так се у вас останнє слово є?!

1-й КОЗАК.

Останнє, так...

2-й КОЗАК.

Не згодні ми.

3-й КОЗАК.

Не згодні! *(Галас!)*

КОШОВИЙ *(помовчавши)*.

Брати мої, я завше звик тримать
Те, що подав, козацьке слово вірне.
І як коли недоля приведе,
Що тра єго зламати випадково,
То ліпш тоді усе мені згубить,
Ніж загубить велику честь козацьку.
І от тепер спробунок мій прийшов:
Прошу я вас, прийміть мої клейноди,
Я кошовим у вас не можу буть!... *(Кладе булаву.)*

1-й КОЗАК.

Ні, батьку наш, сього робить не треба.

2-й КОЗАК.

Візьми назад клейноди й булаву...

КОШОВИЙ *(не бере)*.

Спасибі вам за вашу ласку й шану...

3-й КОЗАК.

Візьми назад клейноди й булаву.

4-й КОЗАК.

Візьми назад... Не маєш права класти,
Коли тобі вся Січ препоруча!

КОШОВИЙ.

Візьму назад, як вернете ви згоду.

Витяга з вогню залїзо,
І поклавши на ковадло,
Бє його, щоб стало мякше,
І кує він гострі речи,
Ї списи кує й сокири,
Накував всього багато.
Але ще залїзу мало,
Треба ще йому додати.
Не зварився язик залїза,
І не виріс ріт у сталї,
І залїзо не зміцнїло,
Не намочено водою.
Й коваль тодї Альмарінен
Сам про се гада-міркує,
Трохи попілу поклав він,
Митлю ще додав він трохи
В воду для загарту сталї,
В сік, щоб зміцнити залїзо.
Язиком покоштувавши,
Добре розумом розкинув,
Промовля слова такії:
„Нї, вода отся не здатна
Щоб і сталь загартувати,
І щоб зміцнити залїво“.
Від землї летїла бджілка
Синєкрилая з травицї;
Полїтавши зупинилась,
При ковальскому там горнї.
І коваль промовив слово:
„Бджілко, бистрий чоловічку,
Принеси медку на крилах,
Язиком дістань солодке
Із шости корон квітових
Із сьоми вершечків травних,
Щоб тут сталь приготувати,
Щоб направити залїзо“.
Чує шершень, Хійсї пташка,
Ті слова він учуває,
Він дивив ся з даху в кузнї,
Із соснового піддашшя,
Сталь як в горнї гартувалась,
Готувалось як залїзо.
Звідти хутко, прудко липе,
Розсипа страхами Хійсї,
І приносить змій сичання,
Чорну їдь єхидни злої,
Мурашкову їдь несе він,
Потайну трутизну жаби,
В воду, сталь щоб гартувати,
Щоб поміцнити залїзо.
Сам коваль той Ільмарінен,
Той кувач одвічний, майстро,
Сам гада собі, міркує,
Що та бджілка, прилетівши,
Мід несе йому солодкий,
Подає сцїльник медовий;
Він сказав слова такії:
„Ти принесла забагато,
В воду для загарту сталї
І щоб зміцнити залїзо“.
Сталь туди він потопляє,
Опустив туди залїзо,
Вийнявши з вогню залїзо
З понад горна сталь піднявши.
Вийшла сталь із відти злою,
І лихим залїзо стало,
І присягу поламало
І клятьбу, як пес той, ззїло,
Без ощадку ріже брата
І лютує проти кревних;
Вилива багато крови
Заюшила кров із рани“.
Шамотить старий на плечі
Бородою й головою:
„Знаю я тепер початок
І лукаву вдачу сталї;
О лихе залїзо бідне,
І тверда сувора жужель,
Криця повна сил великих!
Так то ти росло на сьвітї,

Так то ти страшним зробилось
І занадто вже великим.
Не було ж бо ти велике,
Ні велике, ні маленьке,
Не було ти дуже красним.
Не було на силах дужим,
Ще як молоком стікало,
Ще допіру як родилось
В персах гарних у дівочих,
У дівчачих грудях повних,
Край довженної хмарини,
Посеред склепління неба.
Не було ж бо ти велике,
Ні велике, ні маленьке,
Як було водою наче,
Ніби той струмок джерельний,
На кряжі боліт широких
Біля бескету на скелі,
Грудкою землї лежало,
Ржавим порохом стелилось.
Не було-ж бо ти велике,
Ні велике, ні маленьке,
Як тодї тебе в болотї
Лось і óленї топтали,
Як вовки тебе душили,
Дряпав лапою ведмедик.
Не було-ж бо ти велике,
Ні велике, ні маленьке,
Як тебе з болота витяг,
З чорної землї добув як,
І достачив у ковальню
Просто в горен Ільмарінен.
Не було-ж бо ти велике,
Ні велике, ні маленьке,
Як ти брилою шипіло
Як ти варом клекотало
В вогневім страшнім просторі,
Як страшенно присягалось
Ти жорном і ковадлом,
Молотом ковальским дужим,
Коваля житлом маленьким,
Горне нивами жаркими,
Ти тепер велике стало,
Ти придбало дужу лютість
І страшну клятьбу забуло.
Честь свою, як пес той, ззїло
І родину ти шрамуєш
Кревних ти своїх кусаєш.
Хто-ж до лиха приневолив,
Хто тебе призвів до злоби?
Батько твій чи мати рідна,
Чи то був найстарший братік,
Чи твоя сестра найменша,
Чи яка людина зроду?
Анї батько, анї мати
То не був найстарший братік,
Ні сестра твоя найменша,
Ніяка людина з роду:
Ти само початок лиха,
Ти почав учинки злії,
Глянь ти на свою роботу,
Та приходь направить лихо,
Бо скажу твоїй я ненї
Я наскаржу ся старенькій.
Ненї клопоту багато,
Важко їй бува старенькій,
Як що син лихе накоїв,
Як вчинив недобре хлопець.
Крове! годї виливатись,
Ти не бий джерелом темним,
Годї порскати на чоло,
Груди ливно заливати.
Стій стїною непорушно,
Стій баркапом супокійно,
Стій як меч, що впав у море,
Як на мохові осика.
Як стоїть на полї брила
І як камінь в водоспадї.
Як натура спонукає,
Щоб ти рухало ся швидко,
Так ти рухай ся у мясї,
По костях ти швидко бігай,

Там тобі багато краще,
В шкурі непомірно ліпше
Бігати тобі по жилах
По костях пересуватись,
Ніж на землю виливатись,
Перемішуватись з пилом.
Молоко! на діл не лий ся,
Виливай ся не на сїно,
На муріг, мужів окрасу,
Не на горб, героїв злото:
Мусив мешкати ти в серцї,
В легкім льох собі зробити.
Ти назад туди хапай ся,
Повернись туди хутнїше.
Не потрібно бігти струмом,
Розстилатись як озера,
Джерелом болотним бити
Розливатись, як калюжа.
Тихо стій, не виливай ся,
Кров червоная, не лий ся,
Смирна будь, сама стримай ся;
Водоспад на Тюр'є*) став же,
І потік мерцїв стримав ся,
Море висохло і небо
В лїто посухи страшної
В рік вогню, мучення повний.
Як на се ти не вважаєш,
Инші я дороги знаю,
Знаю, що менї шукати.
Я візьму казан у Хійсї,
Щоб у йому кров варилась;
Візьме там вона загарту,
І не витече нї краплї.
Не поллє ся сік червоний,
Не впаде вже кров на землю,
Не юшити їй із рани.
Чи-ж не муж уже я зовсїм
Не герой я, син старого,
Щоб стримати силу крови
Втамувати струм із жили?
Отак єсть отець високий,
Є творець, що в хмарах мешка,
Із мужів він що-найдужчий,
Найпотужнїший з героїв,
Крови ріт зашити може,
Струм її він затамує.
Укко! Творче мій високий,
Отче й Боже мій небесний,
Ти спустись, тебе потрібно,
Ти спустись, тебе я кличу.
Ти здуши рукою міцно
Ти притисни грубим пальцем,
Ти стули щільнїше рану,
І замкни отой злий отвір.
Листочків полож ти ніжних,
Золоті квітки розсипай,
Щоб замкнуть дорогу крові,
Втамувать її потоки,
Щоб на бороду не лляла,
Не текла менї на вбрання".
Так потоки він ускромив,
Загатив дорогу крові,
Сина він послав в ковальню,
Щоб він масти наготовив,
Із трави волокон ніжних,
І квіток тисячолистих,
З медових солодких крапель,
З сцїльника зібравши частки.
Йде собі в ковальню хлопець,
Масти щоб приготувати.
На дорозї дуба здибав,
І питає так у дуба:
„Мед чи є в гільках широких,
На корі дубовій сцїльник?"
Відповів розумно дубе:
„Так, учора мед ще крапав,

*) Норвеґія.

На моє гілля широке,
Він повис на верховітті,
Із тих хмар, що там шуміли,
З баранців-хмарок пахучих“.
Взяв він трісочку від дуба
Із крихкого древа крихту.
Взяв багато гарних трав він,
Усілякого там зілля,
Що не тільки в сій країні,
А і в инших не буває.
Він розклав багаття в горні
Місиво густе зробив він
З тріски, що з кори на дубі,
З трав, що мають добрий вигляд,
От казан глумить, клекоче,
Ночи три кипить він поспіль
Поспіль три весняних днини.
От на масть поглянув хлопець,
Чи вона вкипіла добре,
Чи уже годять ся ліки?
Масть про те ще не готова
Ще нема на рану ліків;
Він додав трави в місиво,
Усілякого там зілля,
Що де-инде там далеко,
Аж за сотню миль збірали
Чаклунів аж девять дужих,
Вісім знахорів найкращих.
Варить він іще три ночи,
Варить девять ночий поспіль,
І з вогню казан знимає,
Дивить ся на масть бережно:
Вже нарешті масть готова
І поспіли чудо-ліки.
Там гіллястая осика
Виростала уз галяви,
І вже дуже надломилась,
І наділ упала майже.
Місивом її помазав,
Чудо-ліками натер він
Сам сказав слова такії:
„Через те, що сею мастю
Я кривулю тут покрию,
Де зломилось, я помажу,
Най осика ізцілить ся.
Як була, хай краща буде“.
Випростала ся осика,
Кращою, як перше, стала,
Струнко верх підніс ся вгору,
І зміцнів високий стовбур.
Так мастив він тею мастю,
Чудо-ліками він мазав,
І розколини камінні
І порепанії скелї:
Знов зростались половини
І злучали ся кавалки.
Залишив ковальню хлопець,
Масть цілючую зробивши,
Ліки сї приготувавши.
Він подав старому в руки:
„От ти маєш масть потужну,
Маєш певні, добрі ліки,
Що злучають гори хутко,
Швидко звязують бескети“.
На язик старий взяв масти,
Ротом він її куштує,
Він знайшов, що добрі ліки,
Масть йому вдалась на прочуд.
Вейнемейнена мастить він,
Одслїди мандрівки гоїть.
Зверху він мастить і з низу,
Посередині він маже.
Промовля слова такії
І такую мовить мову:
„Не з моїм іду я мясом,
З мясом я творця простую;
Не моєю міццю лину,
Міццю можного несу ся:
Не мої уста говорять,
Мовлю Вищого устами;
І в моїх устах є ласка,
А уста Творця багатчі;

І в моїй руці краса є,
Богова-ж рука найкраща.
Помастив він мастю ледве,
Ледве ліки приложив він,
Як зсудомив ся від болю.
І звалив ся Вейнемейнен.
Він туди-сюди метнув ся,
І нема йому спокою.
Виганя старий болїння,
Він жене великі муки
В середóк гори болїння
І на верх горба терпіння.
Щоб каміння заболїло,
І щоб мучились бескети.
Він узяв шовкові бинди,
На шматки він крає стяжки,
Відрива від стрічки стрічку;
Бандажи зробив старенький,
Обвязав отсим їх шовком,
Обмотав він вміло штучно
Вейнемейнэна колїно,
Дужака недужий палець.
Він такі слова мовляє,
І такую мовить мову:
„Божий шовк за бинду служить,
Стяжка божа — перепаска
На колїнї славнім мужа
І на пальцї повнім сили.
Глянь, поглянь прекрасний Боже,
Нас борóнь, потужний Творче,
Щоб ми лиха не дізнали,
Не були у злому разї“.
Старий певний Вейнемейнен
Почуває швидче поміч
І стає здоров на силї.
Тїло стало знову гоже
І загоїло ся знизу,
У серéдинї без болю,
По боках нема уразок,
І не має зверху шрамів,
Стало краще і гарнїще,
Як було до того часу.
Може вже ступать ногою
Може він згинать колїно
Без найменшого болїння,
Без нїякої завади.
От підвів ся Вейнемейнен,
В височінь стромляє око,
Він радіє вельми й зорить
Через голову на небо.
Він такі слова мовляє,
І такую мовить мову:
„Звíдтіль он іде нам ласка,
Звідти йде порада певна,
Звíдтіль он, із верху неба,
Від творця, що силу має.
Слава творче мій величній,
І хвала найвисший Боже!
Ти послав менї пораду,
Ти свою менї дав поміч,
У моїх страшенних болях,
В муках, що дало залїзо“.
Мовив старий Вейнемейнен,
І такі слова мовляє:
„Ти, народе, що ще будеш,
Племя, що родитись маєш!
Не роби на зáспір човна,
Не хвали ся ним горбатим:
Бог лишень дає нам бистрість,
Лиш творець її дарує
Моцаки її не знайдуть,
Руки дужих не досягнуть.

Руна десята.

Старий певний Вейнемейнен
Взяв свого коня гнідого
Румака нуздáє хутко
Гнїдака запріг у сани,

Сак тоді усів ся в сани
Умостив ся на сидїнню.
Батогом коня ударив,
І батіг перловий ляснув.
Прудко кінь шляхом полинув
Тільки шлях за ним мигоче,
Стукотить у са́нках полоз,
Та суха дуга тріскоче.
Звідти він поніс ся бучно
Болота́ми і полями
І лугами й байраками;
Їде день оден, і другий,
І нарешті аж на третій
Над'їздить до перевозу,
На границї Калевали,
На галяви Осмо ме́жи.
Там сказав слова такії,
І такую мовить мову:
„Пожери сонько́ ти, Вовче,
Вбий, хороба, ти Лапонця,
Він сказав, що буцїм хати
Я своєї не побачу
Вже нїколи, аж до віку,
Аж до-по́ки місяць сьвітить,
Нї полі́в, що на Вейноле,
Нї долин на Калевалї.
Штучно старий Вейнемейнен
Розпочав сьпівати пісні,
Він сьпіва про гарну со́сну
З золотим гіллям і чолом
З верхом, що сягає в небо
І випрає ся у хмари,
Що гілля іде в повітра
І підносить ся до неба.
Він сьпіва, закляття верга,
Він сьпіва про місяць ясний,
На сосни́ злото́му версї,
Й про ведмедицю на вітах.
Їде звідти гучно-бучно
В золотий свій край рідненький;
Голову понурив журно
Шапку збочив він на бакір,
Бо той дужий Ільмарінен
Той коваль одвічний ма́йстро,
Обіця́ний як заручник,
Щоб себе уратувати
В ту похмурую Похйолу
У ту темну Саріолю.
От коня спинивши раптом
На новій галя́ві Осмо,
Вийшов старий Вейнемейнен
Із своїх барвистих са́ний:
Чути гуркіт у ковальнї,
В хатї вугля чути молот.
Старий певний Вейнемейнен
До ковальнї надійшовши,
Ільмарінена там бачить;
Той кував там невгомонно.
Мовив дїдови 'Льмарінен
„Вейнемейнене старенький!
Де ти так барив ся дїду,
Де ти бавив ся так довго?"
Старий певний Вейнемейнен
Промовля слова такії:
„От де бавив ся я довго
Через цїлий час барив ся:
У тій По́хйолї похмурій,
У сумній тій Саріолї;
У Лапо́нії я ме́шкав
З чахлунами в тому краю".
Мовив дїдови 'Льмарінен
І слова сказав такії:
„Вейнемейнене дїдусю,
Віковічний заклиначе!
Що ти скажеш за дорогу,
І за шлях у рідну землю?"
Мовив старий Вейнемейнен:
„Розповім тобі багато:
Є на півночі дївчи́на
Там в селї холоднім панна;
Не шука вона подружжя;
Мужа славного не хоче.

Північи аж половина
Славить дивную дівчину:
Їй на скронях сяє місяць,
І на лоні сонце блиска,
Віз зоріє їй на пле́чіх
Сім блиснучих зір на спині.
Ільмарінене ковалю,
Ти кува́ч одвічний, майстро,
Ви́вези, піди, дівчину
Подивись, піди, на коси:
Як що викуєш ти Сампо,
Накриття́ строкате скрасиш,
В надгороду панна буде
І дівча тобі за працю“.
Так мовляє Ільмарінен:
„Вейнемейне дідусю!
Обіцяв мене уже ти
В ту похмурую Похйолу,
Щоб ізвідти увільни́тись,
Го́лову урятувати,
Не піду, аж поки жив я,
І допоки сяє місяць,
В Похйоли похмурі хати,
В ті оселї Саріолї,
Де мужів шматують-ріжуть
Де героїв топлять в морі“.
Мовив старий Вейнемейнен,
Сам сказав слова такії:
„Є там ще велике диво,
Є сосна з квітчастим чолом,
І з гільками золотими,
Саме край голя́ви Осмо;
На вершку сіяє місяць,
І зоріє віз на вітах“.
Так мовляє Ільмарінен:
„Не піймý тому я віри,
Доки сам я не побачу,
На свої не взорю очи“.
Мовив старий Вейнемейнен:
„Як менї не ймеш ти віри,
Так подивимось, ходїмо,
Чи се правда, чи неправда“.
От виходять, щоб побачить
Ту сосну з квітчастим чолом:
Перше старий Вейнемейнен,
А за ним іде 'Льмарінен;
Як вони туди дістались,
На межу галяви Осмо,
Надійшов коваль близенько,
Щоб на сосну любувати
Де зоріє віз на вітах
На вершку сіяє місяць.
Мовив старий Вейнемейнен
Сам сказав слова такії:
„Лїзь у гору, любий брате,
Щоб узяти звідти місяць,
Принести́ сюдо́ю воза
З золотого верху древа“.
Тут коваль той Ільмарінен
Вилїза на верховіття,
В гору попід склеп небесний,
Щоб узяти звідти місяць,
Понести́ з собою воза.
З золотого ве́ршку древа
Золота сосна́ говорить,
Та сосна́ з чудовим чолом:
„Муже, розуму тьма тьмуща;
Богатире безрозумний!
Лїзеш ти, дурний, на віти,
І на верх неначе хлопець,
Щоб дістати штучний місяць
І хвальшиві зорі зняти“.
Зараз взяв ся Вейнемейнен
З усії сьпівати сили:
Щоб зірвалась шура-бура
Захитала дико воздух;
Сам сказав слова такії,
І такую мовив мову:
„Понеси його ти, вітре,
На своїм неси ти човні,
Прудко мчи, щоб він доли́нув
В ту похмурую Похйолу.“

От зірвалась шура-бура,
Ша́рпає повітра дико,
Ільмарінена відносить,
Прудко мчить його ізвідти
До похмурої Похйоли,
До сумної Саріолї.
Так поніс ся Ільмарінен,
Так хапає ся він далї,
Вітровим шляхом він їде
Манівцем повітра сьвіжим
Вище місяця, під сонцем,
По плечах широких воза.
Уз двора Похйо́ли став він
Коло лазнї Саріолї; —
І собаки не почули,
Брехуни не зупинили.
Львовхі, півночи ґаздиня,
Та беззубая бабуся,
У дворі сама стояла,
І такі слова говорить:
„Із яких мужів ти будеш,
Із лїчби яких героїв?
Вітровим шляхом прийшов ти,
Манівцем санків повітра,
І не гавкала собака,
Не гарчав патлач хвостатий“.
Так мовляє Ільмарінен:
„Не па те сюди прийшов я,
Щоб мене собака шарпав,
Покусав патлач хвостатий;
Коло дверий незнайомих,
Із чужої брами-входу“.
Зараз півночи ґаздиня
Хоче випитать приблуду:
„Чи ти був коли знайомий,
Чи коли чував ти, може,
Що коваль є Ільмарі́нен,
Мудрий він кувач і вмілий?
Ми чекаємо від да́вна,
Бачити його тут хочем,
В ме́жах півночи далеких,
Щоб він викував нам Сампо“.
Так мовляє Ільмарінен
І такі слова говорить:
„З ковалем знайомий справдї;
Ільмарінена я знаю:
Бо я сам той Ільмарінен,
Мудрий я коваль, умілий“.
Львовхі півночи ґаздина,
Та беззубая бабуся,
Уступа до хати швидко,
І такі слова мовляє:
„Доню, що над всї молодча
Що з дїток моїх найкраща,
Уберись сьогодня лїпше,
Ти надїнь гарнїшу сукню,
Ти повісь чудові перли:
Положи на груди кращі,
Поклади чистїщі ззаду
І строка́тїші на скронях;
Про рум'янець лиць помисли,
Попіклуйсь про поблиск о́чий.
Бо коваль прибув до нас вже,
Знакомитий Ільмарінен,
Щоб нам викувати Сампо.
Вибити строкато покрив“.
Доня годная Похйоли,
І землї краса і моря,
Узяла найкращих сукень,
Найчистїйшеє одїння,
'Дно по 'дно́му пять убрала,
Головний убір надїла,
Застїба підпасок мідний,
Золотий прегарний пояс.
І комору залишає,
Та іде́ до хати з двору:
Очи блискотять красою,
Аж до вух вона прекрасна,
Все обличчя її яснїє,
Румянїють її лиця,
Злото мінить ся на грудях
І срібло мигоче в косах.

5-й КОЗАК.

Не вернем ми, але нам батьком будь.
Провина вся нехай на нас поляже!

КОШОВИЙ.

Так геть-же ви! Для мене ви чужі!
Ви не єсте оте лицарство славне,
Що честь свою вставляє над усе...
Ви боїтесь з своєю міцю в грудях
Зза лінощів порушить супокій,
Щоб рідний край з неволї зрятувати..
Ви боїтесь — то чуєте — я сам
Полину в герць з ворожою Москвою.
І згину там в крівавій боротьбі...
Але-ж коли я зможу сили злиї,
То сором вам на душу упаде
І прокляне питимий люд усїх вас...
А я тепер кляну вас всїх, раби!
Для мене ви тепер не козакове,
Ідїть геть!

1-й КОЗАК.

Гей, пане кошовий!
Взивать нас так не маєш волї й права;
В нас гонор єсть, в нас є козацька честь,
І коли ми й зробили помилково,
То се не тим, що ми єсьмо раби,
А що себе охороняти мусим.

КОШОВИЙ.

Як сьмієш ти?!

2-й КОЗАК.

Вспокойте ся, пани!
Гей козаки! Не має більше ради! *(Всї виходять)*.

КОШОВИЙ *(до послів)*.

Таке то в нас козацтво найясне.
Осе воно прославлене лицарство!
Сегодня „так“ — сьогодня теж і „нї“ —
І швидко як! Не встигли й віддихнути!

ОРЛИК.

Се не гаразд!... Але-ж не вже сей день
Та може нам ввесь замір зруйнувати!

ЧЕЧЕЛ.

Нам прикро чуть таку важкую річ,
А ще сумніш Мазепі буде чути!

КОШОВИЙ.

О, ні, брати, — журити ся не слід —
Бо ще не все, як вам здалось, пропало.
Козацький дух — неначе човен той,
Що в золотих кружляє в морі хвилях...
Він то пірне, то вирине між хвиль
І ще ясніш в промінї знов засяє.
Оттак і ті — мов бджоли нагудуть,
Та й знов самі-ж захочуть супокою.
А покій є і думка тиха є,
А вже тоді правдиве видко буде, —
І замір наш подужа разом всї
Зневіря ті, що нинї люд хвилюють!

ОРЛИК.

Так значить нам надії не губить?

ЧЕЧЕЛ.

І сумувать в душі смутній не треба?

КОШОВИЙ.

О, ні, цілком... Нехай надія в вас,
Мов райський птах на серденьку сьпіває
Нехай нудьга далеко одлетить,
Бо справа вся полагоджена буде!

ОРЛИК.

Але-ж коли? Коли се буде так?
Бо нас не жде, — хвилина кожна — злото...

ЧЕЧЕЛ.

Бо нам сим днем і дома треба буть, —
Такий наказ подав нам пан Мазепа.

КОШОВИЙ.

Так що-ж тоді потрібно учинить?
Сьогодня нам збирати раду марно,
Козацтво все обвіяв гордий дух
І вбить єго у нас не стане сили.
А ліпш над все, що можна вам зробить,

То їдьте ви простенько до Мазепи
І роскажіть, що наша славна Січ
Вся пристає до заміру Мазепи!

ОРЛИК.

Се як-же так?

КОШОВИЙ.

Турботи киньте пріч!
Що я мовляв, то те вже так і буде,
А ви лишень до мене пришлете
Сказать, куди направить запомогу,
І сам я, — сам прийду тоді до вас
На чолї тих, що тут на нас гукали.

ОРЛИК.

Так певно се?

КОШОВИЙ.

Так певно як і те,
Що з вами я тепера розмовляю. (*Прощають ся.*)

(*Кошовий бє в долонї. Входить Джура.*)

КОШОВИЙ.

Поклич сюди всїх наших курінних
І тих людий, що зараз в Січ дістались,
Ти чув про них, вони-ж бо тут були!

ДОВБИШ.

А як-же чув... Піду їх скличу зараз. (*Виходять.*)

КОШОВИЙ.

Побачимо, хто тут візьме гору з нас.
Ся мить одна усю розвяже справу...

(*Виходить з Орликом і другими*).

ДОВБИШ (*гука за сценою*).

ШЕСТА ЯВА.

1-ий СТАРШИНА.

Так кажеш ти, що кликав кошовий?

ДОВБИШ.

А кошовий... він сам тут зараз буде.

2-ий СТАРШИНА.

Дивуюсь я... Не йде менї в тямки,
Чого сюди покликав він нас зараз.

3-й СТАРШИНА.

Та ще й звелів усім сюди зійтись.
(Підходять отамани 4—8.)

4-й СТАРШИНА.

А що і вас покликав кошовий?

5-й СТАРШННА.

Та як же й нас, та ще і тих, що зараз
Прийшли на Січ та нас підбили всїх,
Щоб не ходить з Мазепою на згоду!
(Входить кошовий.)

КОШОВИЙ.

Спасибі вам, що ви на заклик мій
Прийти сюди погодились охоче,
Чи вся ж бо тут зібралась старшина?

6-й СТАРШИНА.

Та ще не вся, але-ж тут більшість, пане!

КОШОВИЙ.

Завважте-ж ви осїм моїм речам,
Що я до вас промовлю серцем щирим.
Сьогодня ви на радї військовій
Дали менї свою шановну згоду,
Іти в борню на прикру нам Москву...
Сьогодня теж, коли вам хтось бурхливо
Мовляв, що вам не слїд на неї йти, —
То ви назад взяли згадану згоду.
Скажіть-же ви, як сеє з'ясувать, —
Як з'ясувать такії вчинки ваші?

1-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

Мазепа є московський вірний хвіст,
Мазепа є гнобителем народу...
Коли ми перш почули дивну річ,
Що хоче він Москві питимій зрадить,
То радість та, що сяла в грудях нам,
Мов зоря та блескуча, веселкова,
Забила нам зневіря потайні
І теє зло, що вкоїв нам Мазепа...
І от ми всї, відради певні в-щерть,
На замір той дали незрушну згоду...

Але коли ясний нам запал згас,
Та розум став над серцем брати гору,
Та ще й отсї бездольні бурлаки,
Нам дещо знов мовляли про Мазепу,
То запаливсь вогонь у нас старий,
Вогонь злоби на Гетьмана-лукавця
І ми тодї, байдужі про усе,
В душі своїй незломно загадали
Зламати те, що перш зробили ми,
Неначе чим засліпленії слуги.

КОШОВИЙ *(обертаєть ся до старшин.)*

І так і всї? І ти, і ти, і ви?

2-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

Оттак і всї... Мазепа ворог наш,
Він ззїсти нас усїх з уздром готовий,
Та й замір той, що він тепер піднїс,
Окрім зневір нїчого не лишає...
Ну, як же ми та підем у лабет,
Коли єго безкрає лихо бачим.

3-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

З сим згоден я, — Мазепа є лихий,
Що́ робить він, — всего й не розказати.

4-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

Він нищить люд; козацтво утиска.

5-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

З усїх дере по дві, чи й більше шкури.

1-й БУРЛАКА.

Та що й казать! Се справжний бусурмен, —
Та й не чужий, а свій питимий, рідний!

2-й БУРЛАКА.

Одна біда! Ми знаєм по собі,
Настраждались у нього ми доволї! *(Галас.)*

КОШОВИЙ *(пїсля павзи).*

Брати мої, скажіть менї одно,
Чи певні ви в моїй козацькій чести?
Чи певні ви в тому, що завше я
Був щирий син своєї України,

Що завше був готовий положить
І кволий дух за неї дорогую, —
Чи певні ви у сьому у всьому,
Скажіть мені по щирости, братове.

1-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

О, батьку наш! Як можна се питать?
Хто може з нас в тобі зневірним бути?

2-й КУРІННИЙ ОТАМАН.

З нас кожний зна, що Гордієнко Кость
То є лицар над все лицарство перший!

1-й БУРЛАКА.

Про се і я по правді мовлю вам,
Що те імя, яке ти, батьку, носиш, -
І в нас гучить, не то що в Січі в вас,
Мов гук дзвінкий, приємно в кожнім серці,
І всяк із нас, хто рідний край коха, —
Той і тебе — її борця шанує.

КОШОВИЙ.

Спасибі вам за слово привітне
За дороге, козацьке тепле слово,
Що, мов зоря, душі моїй сія,
Душі смутній, зажуреній без краю...
Так коли так, коли в вас певність є,
Що рідний край шаную я й кохаю
І що єму бажаю я добра,
Як і собі, а може навіть більше,
То чом же ви не вважили мені,
Як я змагавсь підперти замір любий,
Що в серці склав питимий наш Гетьман.
Ви-ж сим самим мені образу склали?!

1-й КУРІННИЙ ОТАМАН *(кланяеть ся)*.

Прости се нам, коханий батьку наш,
Але збагнуть і доси ми не можем,
Чому тоді та видко і тепер,
Ти так стоїш за той шкодливий замір, —
Коли і сам збагнути можеш зло?